



Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Uusimaa

ALOITE

10.05.2010

UUDELY/2875/05.13.05/2010

Etelä-Suomen Etnon kokous 5.5.2010
Liite 1.

Henri Hallanoro 28.4.2010
Minna Kuivalainen 29.4.2010

Valtakunnallinen ETNO

Joustavuuden ja tapauskohtaisen harkinnan edistäminen julkisyhteisöissä toisen kotimaisen kielen taitovaatimusten osalta aktiivisen ja avoimen keskustelun sekä olemassa olevaan lainsäädäntöön vaikuttamisen kautta.

Etelä-Suomen ETNO:n kokouksessa 4.3.2010 päätettiin ryhtyä valmistelemaan aloitetta, jonka tarkoituksena on 1) edistää joustavuutta ja tapauskohtaista harkintaa toisen kotimaisen kielen taidon edellyttämisessä julkisia virkoja haettaessa, 2) yleisesti levittää tietoa siitä, minkälaiset lainsäädännölliset vaatimukset on asetettu toisen kotimaisen kielen taidosta julkisissa viroissa ja 3) minkälaisia erivapauksia näihin vaatimuksiin sisältyy. Aloite perustuu Säätytalolla 15.12.2009 pidetyssä Etelä-Suomen ETNO:n kuulemistilaisuudessa tehtyyn esitykseen, jossa toivottiin otettavan lähempään tarkasteluun maahanmuuttajien toisen kotimaisen kielen osaamista koskevat pätevyysvaatimukset julkisyhteisöissä.

Aloitteen taustalla on ajatus toisen kotimaisen kielen taidon edellyttämisen ongelmallisuudesta koulunsa ulkomailla kokonaan tai pääosin käyneen maahanmuuttajan kannalta ja se pyrkii erityisesti huomioimaan valtion tai kunnan virkaa Suomesta hakevan maahanmuuttajan. Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) on säädetty virastojen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta ja kielitaidon osoittamisesta. Henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. *Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää poikkeuksista edellä tarkoitettuun kielitaitovaatimukseen, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.* Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto voi hakea erivapautta kielitaitovaatimuksiin yksittäistä virkaa täytettäessä suoraan TEM:istä. Tällaista erivapautta yksittäisen viran täyttämisen suhteen haettaessa on kuitenkin osoitettava, ettei viraston kaksikielisyys vaarannu, vaikka jossain tehtävässä toimivalta virkamieheltä puuttuu toisen kotimaisen kielen taito. Lisäksi täytyy selkeästi osoittaa, ettei toisen kotimaisen kielen taidon puuttuminen aiheuta ongelmia kyseisen viran tehtävien hoitamisessa.

Etelä-Suomen ETNO katsoo, että juuri maahanmuuttajan kannalta joustavuus ja tapauskohtainen harkinta julkisyhteisöjen kielitaitovaatimuksissa on tarpeen. Tulisi kartoittaa sitä, missä määrin voidaan joustaa ja soveltaa tapauskohtaista harkintaa tilanteessa, jossa hakija olisi muuten



erinomaisen pätevä tehtävän hoitamiseen, mutta hänellä ei muualla suoritettujen opintojen ja "vieraan" äidinkielen takia ole tehtävään muodollisesti vaadittavaa toisen kotimaisen kielen taitoa. Lisäksi tulisi löytää täysin uusia keinoja ja käytäntöjä joustavuuden lisäämiseksi. On myös tehtävä konkreettisia muutoksia aihekenttää koskevaan lainsäädäntöön siltä osin, kun laki ei ole nykytilanteeseen soveltuva tai siitä löytyy syrjiviä kohtia. Lisäksi erivapauksista ja joustomahdollisuuksista tiedottamiseen on panostettava.

Vaikka erivapausmahdollisuus toisen kotimaisen kielen taitovaatimuksissa julkisyhteisöissä on siis olemassa, herää kysymys, kuinka laajasti sen olemassaolo ylipäänsä on virastojen tiedossa. On mahdollista, että monessa virastossa kaksikielisyyden ehdoton vaatimus virkoja täytettäessä otetaan itsestäänselvyytensä, johon ei voi puuttua. Virheelliset oletukset toisen kotimaisen kielen taidon edellyttämisen ehdottomuudesta on korjattava. Virkoja täytettäessä on olennaisen tärkeää tietää minkälaiset raamit jo olemassa oleva lainsäädäntö antaa joustavampien käytäntöjen luomiseksi kielitaitovaatimusten osalta.

Koulutusta säätelevissä laeissa annetaan aidosti mahdollisuus erivapauksiin. Perusopetuslaista (1998/628 §18) ja lukiolaista (1998/629 §13) löytyvän *kohtuuttomuuspykälän* perusteella voidaan peruskoulun ulkomailla osittain tai kokonaan käyneen suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhumattoman maahanmuuttajan kohdalla vapauttaa hänet toisen kotimaisen kielen opiskelusta Suomen koulujärjestelmässä. Pelkästään kielen osaamista peruskoulu- ja lukiotasolla koskevaa erivapauspykälää ei siis laista löydy, mutta *kohtuuttomuuspykälää* voidaan soveltaa myös sen osalta. Saman *kohtuuttomuuspykälän* perusteella voidaan suomen virallista kieltä äidinkielenään puhuva pääosan peruskoulustaan ulkomailla opiskellut paluumuuttaja vapauttaa toisen kotimaisen kielen opiskelusta. Loogisena jatkeena ylioppilastutkintoasetuksen (795/2004 §11) perusteella toinen kotimainen kieli on ollut vuodesta 2005 eteenpäin vapaaehtoinen ylioppilaskirjoituksissa.

Sitä vastoin korkeakoulututkintojen vaatimuksissa ei ole vastaavaa erivapautta toisen kotimaisen kielen osaamisesta kuin alemmilla opintoasteilla. Onkin kohtuutonta, että esimerkiksi yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa tutkintoa opiskelevan henkilön on suoritettava virkamiesruotsi, vaikka hän ei ole aikaisemmilla kouluasteilla opiskellut ruotsia. Erityisen ristiriitaista tämä on siihen nähden, että toisen kotimaisen kielen koe on nykyään vapaaehtoinen ylioppilastutkinnossa. Lisäksi, kun virkaa täytettäessä voidaan myöntää erivapaus toisen kotimaisen kielen taidon edellyttämisestä, ei ole loogista, ettei korkeakouluilla ole vastaavaa mahdollisuutta tutkintojen osalta. On kuitenkin tapauksia, joissa opiskelija on voinut saada lainsäädännön vastaisesti päästötodistuksen ammattikorkeakoulusta ilman toisen kotimaisen kielen kokeen suorittamista, mutta ei ole tutkintotodistuksestaan huolimatta tullut valituksi korkeakoulututkintoa edellyttäviin virkoihin, koska virasto on tulkinnut lakia tiukasti ja vaatinut toisen kotimaisen kielen muodollista osaamista. Eli korkeakoulututkinnon osana täytyy nykytilanteessa joka tapauksessa suorittaa virkamiesruotsi (tai -suomi), vaikka korkeakoulututkinnon edellyttämän viran voisi erivapaudella täyttää ilman toisen kotimaisen kielen tyydyttävän taidon osoittamista.



Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Uusimaa

ALOITE

10.05.2010

UUDELY/2875/05.13.05/2010

Koulutukseen liittyvän lainsäädännön sisältämät kieltenopiskelun erivapaudet on asetettava perspektiiviin suhteessa toisen kotimaisen kielen taitovaatimuksiin julkisyhteisöissä. Lainsäädännön ja käytäntöjen tulisi olla linjassa keskenään siten, että joustavuutta kielitaitovaatimuksissa sovellettaisiin kautta linjan. Lainsäädännön epäloogisuuksiin ja joustamattomuuteen, kuten erivapausmahdollisuuden puuttumiseen korkeakoulututkintojen sisältöä koskevassa lainsäädännössä, on tartuttava. Näin voitaisiin edistää maahanmuuttajataustaisten viranhakijoiden yhdenvertaisuutta suhteessa kantaväestöön.

Tiedottamisen apuna voidaan tuoda esiin käytännön esimerkkejä tilanteista, joissa korkeakoulututkintoa edellyttäviä virkoja on täytetty - tarkoituksenmukaisuus huomioiden - edellyttämättä hakijalta toisen kotimaisen kielen tyydyttävää taitoa. Suomessa on virkoja, joissa tehtävien hoitamisen kannalta on oleellisempaa osata suomen kielen lisäksi esimerkiksi venäjää kuin toista kotimaista kieltä. Tällaisissa tilanteissa on saatettu valita tehtävään venäläistaustainen korkeakoulutettu maahanmuuttaja, jolta on puuttunut toisen kotimaisen kielen taito. On myös tuotava esiin syrjintätilanteet, joissa taidoiltaan erinomaisesti virkaan sopiva maahanmuuttaja on jäänyt valitsematta siitä syystä, että toisen kotimaisen kielen muodollisesta taitovaatimuksesta on pidetty tiukasti kiinni, vaikka se ei viran sisällön ja tehtävänkuvan kannalta olisi ollut tarpeen.

Etelä-Suomen ETNO peräänkuuluttaa aktiivista vuoropuhelua, jonka kautta voidaan kartoittaa tämänhetkistä tilannetta kokonaisvaltaisesti ja luoda sitä kautta pohjaa uusille joustavuutta ja tapauskohtaista harkintaa edistävälle käytännölle sekä lainsäädännölle.

Merja Ekqvist

Työllisyys, yrittäjyys ja maahanmuutto-
yksikön päällikkö
Etelä-Suomen Etnon puheenjohtaja

Minna Kuivalainen

Erikoissuunnittelija